מפניני הפרשה - מאמר

שמירה על זהות ומהות

"וַיֹּאמֶר ה' אֱלֵי אַל־תְּצַר אֶת־מוֹאָב וְאַל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר יְרֻשָּׁה". (פרק ב' - ט') הגמרא במסכת בבא קמא לח. מעלה שאלה: "וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? ומשיבה הגמרא: "אלא נשא משה קל וחומר בעצמו, אמר: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה: צרור את המדיינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן! אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית..."

מקשה על כך ה 'פני יהושע' – למה נזקקת הגמרא לטעם של: שתי פרידות טובות יש לי להוציא, הרי התורה מצביעה על טעם אחר לציווי לא להילחם במואב: "...**כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר יְרֻשָּׁה**"?

ומשיב על כך ה 'פני יהושע': הטעם בפסוק" "...**כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר יְרֻשָּׁה**" בלבד לא היה מספיק, מדוע? מפני שהם הפסידו לעצמם בכך שעברו על הברית שלא לפגוע בהם, בזה ששלחו את בלעם לקלל את ישראל, ואם כן ישראל היו כבר נקיים מהברית שכרת אברהם עם לוט, מכיוון שהם פרצו את גדרות הברית, ולכן היה צורך בטעם של "שתי פרידות טובות..."

ומוסיף ה 'פני יהושע' שגם הטעם של: "שתי פרידות טובות..." לבדו לא היה מספיק, מפני שלא נראה לאסור עליהם רק מסיבה זו להילחם במואב, שהרי היו אומות נוספות שיצאו מהם בעתיד כמה גרים גדולים וחשובים, כמו: הזוג בהנהגת ישראל שמעיה ואבטליון, רבי עקיבא ועוד, ובכל זאת לא מצאנו שבשל כך נאסר על ישראל להילחם באומות מהם באו. ולא נוכל לחלק ולומר שלגבי הימנעות במלחמה עם מואב יש חשיבות יתירה, משום שיצאה מהם מלכות בית דוד, כי בוודאי שיש יכולת ביד ה' להציל אדם אחד או שניים שייצאו רות ונעמה מהם! ולכן צריכים את שני הטעמים: עיקר האיסור להילחם במואב הוא מהסיבה שאברהם אבינו כרת ברית עם לוט: מה שבא לידי ביטוי בפסוק: "כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר יְרֻשָּׁה", אלא לאחר שהמואבים הפרו את הברית, בזה ששלחו את בלעם לקלל את ישראל, היה ראוי להתיר לישראל להילחם בהם, אך כאן עמדה להם הזכות של: "שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן"

גם ה 'בן איש חי' מעלה את השאלה לגבי: "**שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן**..." הרי בוודאי שיש יכולת ביד ה' להציל מהאומות מואב ועמון אדם אחד או שניים שייצאו רות ונעמה, ומדוע בשביל: "שתי פרידות טובות" צריך להציל את כל כל עמון ומואב? זהוא משיב שתי תשובות, אחת מן היא: אם ישראל היו נלחמים עם עמון ומואב ומאבדים אותם, הייתה נאבדת מהם שם המלכות שלהם, כי עם שהובס ומנהיגיו מצאו את מותם, אין לו מלכות. אם כן, אפילו אם המשפחות מהם יצאו רות ונעמה היו ניצולות, רות ונעמה היו נשארות בגדר הדיוטות, אבל הקב"ה רצה שכאשר יבואו רות ונעמה להתגייר, הן יבואו כשהן בנות מלכים ולא בנות הדיוטות, כדי שלהתגיירותם תהיה חשיבות גדולה יותר, ולכן אסר על ישראל להילחם בעמון ומואב. מתשובתו זו של ה 'בן איש חי' ניתן ללמוד יסוד חשוב והוא: עם שמתנתק משורשיו מאבד את זהותו, והדל מלהיות מלכות, ומכאן נלמד כמה חשוב להיות קשורים לתורתנו הקדושה ולמורשתנו המפוארת

בין אדם לחבירו

אם רואה אדם את חבירו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד.

בכמה מקומות במקורותינו כתוב, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, ע"י שידבר על לב העני ויהיו בדברי נחת וחיזוק, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושכרו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

שואל ומשיב

שאלה: איזה חולה פטור מצום ט' באב, והאם יאכל וישתה לשיעורין?

תשובה: כל חולה, אפילו שאין בו סכנה, פטור מצום תשעה באב. אין צורך שיאכל או ישתה פחות מכשיעור לסירוגין, מפני שרק ביום הכיפורים שמצוות התענית היא מהתורה, וגם חולים שאין בהם סכנה חייבים בו, צריך כשאפשר לאכול פחות מכשיעור ולסרוגין, כדי לא לשבור את הצום. אבל צום שתקנו רבנן חולים שאין בהם סכנה פטורים בו לגמרי, ולא צריך שיאכלו פחות מכשיעור, וגם אין צורך שיתענו כמה שעות. לכן לדוגמה, החולים בשפעת, אנגינה, ומי שחומו גבוה וכדומה – פטורים מהצום.

שאלה: מה הדין בעניין הצום לגבי יולדת או אשה שהפילה עוברה?

תשובה: יולדת עד שלושים יום מלידתה נחשבת חולה, שאין בה סכנה מפני שעוד לא התחזקה מספיק מהלידה, ופטורה היא מהצום. אשה שהפילה את עוברה, אם היא מרגישה חולשה, במשך שלושים הימים שאחר הפלתה, דינה כיולדת ופטורה מצום תשעה באב. גם בצום תשעה באב שאינו דחוי, וקל וחומר אם הוא דחוי. עם כל זאת הפטורים מהצום, יזהרו לאכול ולשתות דברים פשוטים לצורך בריאותם ולא דברי מותרות ופינוקים כדי לענג עצמם. ולהלכה לא יאמרו 'נחם' בברכת המזון.

שאלה: האם מעוברות או מניקות חייבות לצום בתשעה באב?

תשובה: מעוברות ומיניקות מעיקר הדין חייבות בצום תשעה באב, אפילו שהן סובלות מכאבים שונים, אינן מוגדרות כחולות שאין בהן סכנה. זאת למעט אם הן סובלות מחולשה מיוחדת, מהקאות או סחרחורות שאז דינן כחולות שפטורות מצום תשעה באב. כמובן שאין לה לצום כיש חשש שהצום יגרום להפלה וכדומה. אולם יש להדגיש שכל זה נכון לגבי צום תשעה באב שחל בזמנו, אבל בצום תשעה באב שחל בשבת ונדחה, כבר הורו רוב גדולי הפוסקים שמעוברות ומניקות פטורות מלצום.

מפניני הפרשה - רעיון

סוגי הבדידות

על הפסוק "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם" (פרק א' יב) מובא ובמדרש איכה רבה: "**אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה: איכה אשא לבדי, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים איכה ישבה בדד**". הבדידות באה בשתי צורות: יש שהאדם מתרומם מסביבתו ומכוין שבני סביבתו אינם יכולים להגיע למדרגתו, מרגיש הוא בודד. ויש אדם שהוא עומד על מקומו, אלא שהחברה ובטלה סביבתו ולכן הוא נשאר ערירי לבדו.

משה רבנו הגיע לשיא המדרגה שילוד אשה יכול להגיע: "ותחסרהו מעט מאלוקים" (תהלים ח' ו') וכשהוא ממרום הפיסגה ראה את: "**טרחכם ומשאכם וריבכם**" ואמר: "**איכה אשא לבדי**" ואילו זכינו היו עומדים מתוכנו תמיד אנשי רוח כאלה, שהיו מתעלים ומתרוממים מעל בני דורם, ומעלים אותם עד כמה שאפשר, ואז הבדידות הייתה באה מתוך רוממות. אבל עכשיו שלא זכינו לזה, באה הבדידות מתוך חורבן, והתקיים: "איכה ישבה בדד".

"**אתפשטותא דמשה בכל דרא**" (תיקוני הזוהר) ובכל אחד מישראל יש ניצוץ של משה רבנו. יש אדם שהוא במצב של "אילו זכיתם", ביכולתו להתרומם ולהרגיש שכל הטורח של גירויי היצר במידה של: "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם". אדם כזה: "...**יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו**" (ישעיהו פרק ו). אבל יש אדם שהוא במצב של "לא זכיתם" – הוא לא מתרומם לראות ולהרגיש את שפלותו וקטנוניותו, וסופו להתדרדר לעומק הבוץ, עד שיראה את עצמו לפני שוקת שבורה ויקרא: "איכה ישבה בדד".

אבל הוא צריך לדעת, שכשם שהמקדש חרב והיה מצב: "איכה ישבה בדד". והוא עתיד להיבנות: "ושכנתי בתוכם", כך יכול גם האדם לחזור ולהתרומם.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אברהם בן שמחה בן סדון ז"ל עקיבא בן יעקב חיים סנדרוביץ' ז"ל
פנחם בן קלמן הכהן ז"ל שאלתיאל בן מזל דהרי ע"ה
דן שלמה בן שלום וקמיל אברהמי ז"ל הרב חיים בן נטע הכהן ז"ל
מורי ורבי יעקב (מימון) בן ר' משה חורי זצ"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

נעמי בת ברכה דורי ע"ה אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
מזל בת יעיש דהרי ז"ל בתיה בת יוסף אטנר ז"ל
איטו בת איזה סויסה ז"ל שמחה בת זוהרה בן סדון ז"ל
דנים אסתר בת אהרון ולאה רצון ז"ל שרה בת אליהו יונגר ז"ל

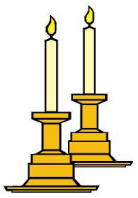
קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

כס"ד ג' לחודש מנחם אב ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 42
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

שבת קודש
פרשת דברים
שבת חזון
מפטירים

"חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ"
(ישעיהו פרק א' - א')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: **19:28**
יציאת השבת: **20:27**
זמן רבנו תם: **20:59**

מהלכות שבוע שחל בו מבוסס על שו"ע סימנים תקנא' ופוסקים אחרונים

במסכת תענית דף כו: מפורטים מנהגי אבלות ההולכים ועולים עד לט' באב.

אכילת בשר ושתיית יין

א. מעיקר הדין על הספרדים להימנע מאכילת בשר בקר או עוף ושתיית יין בשבוע שחל בו תשעה באב, ויש מהספרדים הנוהגים להימנע מאכילת בשר בקר או עוף ושתיית יין החל מאחרי ראש חודש מנחם אב. ומנהג האשכנזים להחמיר בכל זה החל מראש חודש כולל.

ב. יין של הבדלה בשבוע שחל בו תשעה באב, מעיקר הדין מותר לשתותו וכך מנהג הספרדים, ויש מהאשכנזים שנוהגים לתת אותו לקטנים.

ג. בשר שנשאר מסעודות שבת חזון, יש אומרים שמותר לאוכלו לאחר מכן, ויש אוסרים. ולכן אין למחות בידי המקלים שיש להם על מי לסמוך, ובלבד שלא ינהגו בערמה לבשל יותר מדי לשבת בכוונה להותיר לחול.

ד. אפילו מי שמחמיר שלא לאכול בשר שנשתייר מסעודות שבת, מותר לו לאכול בשר זה במוצאי שבת, בסעודה רביעית.

ה. מותר לתת מאכלים אלו ביום ראשון לקטנים שהגיעו לחינוך. ילד שיודע ומבין את עניין חורבן בית המקדש, נחשב שהגיע לחינוך לעניין זה.

גילוח, תספורת וכיבוס בגדים

ו. מנהג הספרדים להימנע מגילוח ותספורת בשבוע שחל בו תשעה באב, ויש מהספרדים המחמירים בזה החל מראש חודש אב. ומותר לגלח שיער המפריע לאכילה וכדומה. איסור התספורת וגילוח הוא לגברים בלבד, ויש נשים שמחמירות על עצמן ונמנעות מתספורת בימים אלו.

ז. בשבוע שחל בו תשעה באב אין לכבס בגדים אפילו בשביל להשתמש בהם אחרי ט' באב, ואין ללבוש בגד מכובס, אף אם כובס לפני כן. האיסור מתייחס הן לביגוד שלובשים אותו והן לסדינים ומפות השולחן וכדומה.

ח. האיסור מתייחס בעקרון גם לבגדי ילדים, אך בגדי ילדים שמתלכלכים ומטנפים, המנהג להקל לכבסם בימים אלו.

ט. באזורים חמים כגון בארץ ישראל, קשה להימנע מהחלפת הבגדים במשך כל השבוע שחל בו תשעה באב, לכן נוהגים ללבוש מספר בגדים לפני השבוע שחל בו תשעה באב, למשך כחצי שעה ומניחים אותם, ומהם מחליפים בשבוע שחל בו תשעה באב.

י. בשבוע שחל בו תשעה באב אין למסור בגדים לכביסה אפילו לגויים, משום מראית העין, אך מותר למוסרם לפני כן אפילו שיודעים שיכבסו אותם בשבוע זה. ואסור ליהודיות לכבס בגדי גויים בשבוע זה.

יא. מנהג האשכנזים להחמיר בכל האמור מראש חודש אב עד אחרי התענית, אלא אם נדרש לצורך מצווה.

רחיצה

יב. יש נוהגים שלא לרחוץ מראש חדש, ויש שאין נמנעים אלא בשבוע שחל בו תשעה באב. ולצורך מצווה מותר, כגון לטבילת מצווה מותר. המנהג כיום להקל ברחיצה להסרת הזיעה, אם אינה רחיצה של תענוג.

ערב תשעה באב ומעודה מפסקת

יג. בערב תשעה באב אחר חצות היום, חלה עליה ברמת האבלות על חורבן בית המקדש, וחלק מהאיסורים הופכים להיות מצד הדין ולא מצד המנהג. להלן מקצת מההלכות הנוגעות לערב תשעה באב ויומו.

יד. ערב תשעה באב אחר חצות היום מצד הדין אין לאכול בשר כולל עוף ובשר מלוח בסעודה המפסקת. איסור זה מצד הדין ולא המנהג.

טו. המנהג להחמיר שלא לאכול דגים, ותבשיל שנתבשל בו בשר.

טז. אין לשתות יין ושיכר בסעודה המפסקת, והוא הדין לבירה ושאר משקאות משכרים. יש מתירים לשתות קצת שיכר לצורך שיפור העיכול, למי שהורגל בכך וקשה לו בלא זה.

יז. בסעודה המפסקת אסור לאכול שני תבשילים, ואף שקשה להגדיר באופן ברור מה נחשב לתבשיל אחד ומה לשני תבשילים, הכלל הוא, כל מה שדרכו בשאר ימות השנה להתבשל יחד, כגון אפונים ובצלים המבושלים יחד עם ביצים טרופות וכדומה, נחשב כתבשיל אחד, ומה שמתבשל בנפרד כגון אורז וירקות מבושלים דינו כשני תבשילים.

יח. פירות וירקות חיים מותר לאכול מהם אפילו כמה מינים, אבל פירות וירקות כבושים נחשבים כמבושלים, ולכן אין לאכול עם תבשיל אחר מלפפונים או קישואים כבושים במים ומלח או בחומץ.

יט. סלט עגבניות ושאר ירקות אף שמתבלים אותם במלח ושאר תבלינים, מעיקר הדין דינו כפירות חיים, ויש מחמירים.

כ. יש נוהגים לאכול כשעה וחצי עד שעתיים לפני הסעודה המפסקת בדרך סעודה רגילה, וסמוך לתחילת הצום (כ 20 דקות לפני) לסעוד סעודה מפסקת באכילת תבשיל אחד, כגון לחם וביצה וכדומה על גבי הקרקע על פי כל מנהגי הסעודה המפסקת.

כא. המנהג לשבת על גבי קרקע בסעודה המפסקת, אך יש להניח איזה שטיח או בגד להפסיק בן האדם לבין הקרקע.

כב. אין לשבת שלשה לאכול יחד, כדי שלא יתחייבו בזימון, ואפילו אם ישבו ואכלו יברך שלשה יחד, כל אחד לעצמו בלי זימון.

כג. נכון שלא ללמוד בערב ט' באב אחר חצות היום, אלא דברים המותרים ללמוד בתשעה באב, כגון מדרש איכה, הלכות ט' באב והלכות אבלות. למצטער מכך, מותר ללמוד כהרגלו. ואין לטייל בערב ט' באב.

פינת העורך

"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל" (פרק א' - א') אומרים חז"ל: **"אלה"**: ראשי תיבות של אבק לשון הרע. לרמוז לנו שעל חטא לשון הרע דיבר משה בהדגשה יתרה סמוך לפטירתו.

במסכת בבא בתרא דף קסה. מובא: רובם של החוטאים: בגזל, מיעוטם: בעריות, בעבירות על מוסר חיי המשפחה. וכולם באבק לשון הרע. ממאמר זה משמע, שחטא לשון הרע שכיח בקרב המוני העם יותר משאר החטאים שבין אדם לחברו. משום כך התעכב משה רבנו על חטא זה במיוחד, כשבא להוכיח את בני ישראל לפני מותו.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר עדיאל ששון הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לאליענה ונתנאל דרום הי"ו ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם שמואל יהודה הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הברכה על ברקים ורעמים – חלק ג'

ברקים: ברק הוא תופעה אקלימית שבמהלכה נפרק חשמל סטטי הנמצא בעננים. הברק נראה כפרץ אור עז, ואיתו נוצר רעם, המגיע זמן מה לאחר הברק, זאת כתוצאה מההבדל הגדול שבין מהירות האור למהירות הקול. הברק הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

רעמים: רעם הוא הקול שנוצר כאשר ברק מחמם במהירות את האוויר סביבו לטמפרטורה של למעלה מ - 27,000 מעלות צלזיוס. האוויר החם מתפשט במהירות, ואז מתכווץ ככל שהוא מתקרר. פעולת ההתרחבות וההתכווצות גורמת להיווצרות גלי קול, ואלה הם מה שאנו מכנים "רעם". הרעם הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

ברכות הראיה

שתי ברכות תקנו חז"ל על מספר תופעות שטבע הקב"ה בעולם, והם ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וברכת "עושה מעשה בראשית"

ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם" - ברכה אשר תיקנו חז"ל לאומרה על מספר תופעות טבע והם: רעידת אדמה, ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל.

ברכת "עושה מעשה בראשית" - ברכה שתיקנו חז"ל לאומרה על תופעות טבע, אשר אנו יודעים שנבראו בששת ימי בראשית כגון, על הימים ונהרות גבעות ומדבריות. חז"ל לא תקנו ברכה זו על כל הנהרות, אלא רק על נהרות גדולים במיוחד שידוע שנבראו בששת ימי בראשית. ברכה זו מברכים גם על ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל - בגיליון זה נברר מתי יש לברך ברכת "עושה מעשה בראשית" ומתי יש לברך "שכוחו וגברותו מלא עולם".

פסיקת מרן בשו"ע

כפסיקת הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש וכלשונו של הטור פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן רכז' בסעיפים א' עד ג': **סעיף א'**: **"על הזיקים, והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט, ועל רעדת הארץ; ועל הברקים, ועל הרעמים, ועל רוחות שנשבו בזעף, על כל אחד מאלו, אומר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית, ואם ירצה יאמר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם". סעיף ב'**: **"כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת; נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם, צריך לחזור ולברך". סעיף ג' – "היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק, אם יכול לצאת ולברך כדי דבור, יצא, ואם לאו, לא יצא".**

כף החיים

בספר כף החיים בסימן רכז' ס"ק יב' כתב שיום חדש נחשב אחרי שעבר הלילה. ובס"ק יג' כתב שהתפזרו העננים הכוונה היא שעקב פיזור העננים נגלו לעין - השמש או הירח או הכוכבים.

חזון עובדיה

בספר חזון עובדיה עמוד תסא' סעיף ב', כתב שיש לברך את ברכת עושה מעשה בראשית תוך כדי דיבור של רעידת האדמה, ובסעיף ג' כתב שעל הברקים ועל הרעמים יש לברך שכוחו וגברתו מלא עולם בשם ומלכות.

שו"ת ציץ אליעזר

בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב' סימן כא' נשאל לגבי מי שנמצא בבית ורואה ברק אבל לא ראה הברק עצמו בשמים, האם יכול לברך ברכת עושה מעשה בראשית. בתשובתו דחה הציץ אליעזר, את ההשוואה שהציע השואל, לתלות את התשובה בעניין זה במחלוקת בין ה"פנים מאירות" ל"חתם סופר" בעניין ברכת החמה, ולדעתו לדעת כולם יש לברך על ברק גם אם לא רואים את הברק עצמו, אלא רק הבזק אור, וזאת מפני שבברכה על הברקים לא כתוב "הרואה ברקים".

שו"ת יחוה דעת

שו"ת יחוה דעת חלק ב' סימן כז' בשאלה, האם את הברכה על ברקים ורעמים צריך לברך בשם ומלכות, או יש לברך ברכה זו בלי שם ומלכות? בתשובתו כתב שהיות ודעת הראב"ד לברך בלי שם ומלכות היא דעת יחיד, אין לחשוש לברך בשם ומלכות משום ספק ברכות להקל, ובפרט שהכלל הוא שכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה. בסיכום תשובתו התייחס גם לתנאי של מי שכבר בירך על ברקים ורעמים, לחזור ולברך.

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רכז' אות ג' כתב שיש לברך על הבזק הברק, גם אם לא רואים את הברק עצמו. באות ד' כתב שעל רוחות בסופות חזקות מאוד, כמו הוריקן וכדומה, יש לברך: "שכוחו וגבורתו מלא עולם".

באות ה' כתב שאין צורך לעמוד בעת אמירת ברכות אלו, וכן פירט כיצד צריך לנהוג לגבי הברכה על ברקים ורעמים, מי שנמצא באמצע פסוקי דזמרה, באמירת קריאת שמע וברכותיה ובאמצע לימוד תורה.

באות ו' כתב שפשט מנהג טעות, שכאשר רואים ברק ממתינים עד לשמיעת הרעם, ואז מברכים שני ברכות זה אחר זה עושה מעשה בראשית ושכוחו וגבורתו, אבל למעשה ברכת שכוחו וגבורתו היא ברכה לבטלה. לדעתו המקור לטעות זו היא שהם סוברים שחייבים להמתין אחר' ראיית הברק עד לאחר שמיעת הרעם, כדי לוודא שאינו ברק שאין מברכים עליו, וכן מהפני שסוברים בטעות שברכת שכוחו וגבורתו אינה פוטרת את הברק, וברכת עושה מעשה בראשית אינה פוטרת את הרעם.

לדעתו מי שהמתין לאחר ראיית הברק עד לשמיעת הרעם, צריך לברך רק ברכה אחת, ועדיף שברך את ברכת: עושה מעשה בראשית, ולכוון לפטור את הברק והרעם.

באות ז' כתב לגבי ה"הפסקה הגמורה" המחייבת שוב ברכה על הברקים והרעמים, שכל זמן שעדיין רואים באופק עננים מתקרבים שוב, אין לברך שוב על הברקים והרעמים, כשכבר בירך באותו יום.

כמו כן כתב שבדומה לברכות התורה, שיש לחזור ולברך רק אחרי שינה של קבע בלילה, כך גם לגבי הברכה על ברקים ורעמים מיום ליום, היא רק אם האדם ישן בלילה שינת קבע על מיטתו, לכן מי שבירך בבוקרו של אותו יום, אפילו ישן שינת קבע בצהריים, לא יברך שוב אלא אם ישן שינת קבע בלילה.

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף סימן רכז' – רכט' סעיף ג' ביאר כיצד צריך לנהוג אדם השומע קול רעמים בהיות ישן על מיטתו והתעורר מכך : **"השומע קול רעמים בהיותו ישן על מטתו, והתעורר משנתו, ואין לו שהות לקום וליטול ידיו כדי לברך בתוך כדי דיבור ברכת "שכחו וגבורתו מלא עולם" בשם ומלכות כדת, או שיש לו טורח לקום ממטתו באישון לילה ואפלה, ישפשף ידיו בשמיכה או בסדין, ויברך מיד את הברכה הנ"ל בשם ומלכות בתוך כדי דיבור לשמיעת הרעם".**

סיכום

על ברקים ועל רעמים ועל רוחות שנשבו בזעף, יש לברך: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית", ואם ירצה יאמר: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם". אין לחזור ולברך ברכה זו באותה יממה, אבל אם באותה יממה נתפזרו העננים באופן שנראתה השמש או נראו הכוכבים או הירח ושוב קדרו חוזרים ומברכים. יש לברך את הברכה בזמן של תוך כדי דיבור מהברק או הרעם.

מנהג רבים בטעות לברך על הרעמים שכחו וגבורתו מלא עולם ועל הברקים עושה מעשה בראשית, ואפילו שהוא מנהג טעות אין למחות בידי מי שנהג כך. את הברכה על הברקים מברך גם מי שא ראה את הברק, אלא רק את הבזקו של הברק.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. **מה עשה משה לפני כל ישראל לפני פטירתו?**

א. קרא לפניהם את תולדות חייו. ב. הוכיח אותם.

ג. באר להם את התורה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

2. **מדוע מזכיר משה את המקומות בהם חטאו בני ישראל בדרך רמז?**

א. משה הם על כבודם. ב. בני ישראל חכמים, ומספיק לרמוז להם.

ג. ברמז זה נשמע ומתקבל יותר טוב. ד. תשובות א' וב' נכונות.

3. **איזה עמים הזהיר משה את ישראל לא להילחם בהם?**

א. אדום, מואב ועמון. ב. אדום מואב והאמורי.

ג. אדום עמון והאמורי. ד. אדום, האמורי והבשן.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. **על שליחת המרגלים אמר משה "וַיִּיטַב בְּעֵינַי הַדָּבָר" (פרק א') מדוע?**

א. הבקשה נראתה לו הגיונית. ב. מפני שכולם הסכימו על זה.

ג. חשב שאין להם ספק לגבי מצוות ה' לכבוש את הארץ. ד. א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. **"ונפן ונעל..." (פרק ג') התקדמות לאיזה צד חשבת עליה?**

א. התקדמות לצד מזרח ב. התקדמות לצד צפון.

ג. התקדמות לצד מערב. ד. התקדמות לצד דרום.

5. **"...אַל תְּצַר אֶת מוֹאָב" (פרק ב') מה ההבדל בין הציווי למואב לעמון?**

א. אין הבדל. ב. למואב אסר כל התגרות ולעמון רק מלחמה.

ג. למואב אסר מלחמה ולעמון כל התגרות. ד. מעמון הותר לקנות מזון.

6. **מה כוונת משה באומרו בשליחת המרגלים: "וַיִּיטַב בְּעֵינַי הַדָּבָר" (א')?**

א. הבקשה נראית לי הגיונית. ב. זה טוב בעיני כי כולם הסכמתם על זה.

ג. הדבר היה טוב בעיני אך לא בעיני ה'. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. **"הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ...עַל פְּנֵי הָעַמִּים..." (ב') למי נועדה ההבטחה?**

א. למשה רבנו במלחמתו בסיחון ועוג. ב. לישראל במלחמתם נגד עמלק.

ג. לישראל במלחמתם במלכי כנען שבארץ ישראל. ד. א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941